

“กองทุนรวม” ความเกื้อกูลของชุมชนเขตบางเขน
จัดสวัสดิการ ดูแลกันยามยากไว้

คลองบางบัวในแต่ละวันจะมีขยะมูลฝอยอย่างถุงพลาสติก ก่อ่งโฟม เศษกระดาษ ลอยเป็นแพมาตามสายน้ำ ซึ่งไม่ต้องบอกก็รู้ว่ามีคนจงใจทิ้งลงสู่แม่น้ำลำคลองแน่นอน แต่วันไหนหนักหน่อยก็มีหมาเนา แมวเนา ฯลฯ ขึ้นอืดลอยผ่านสายตาไปอย่างลอยนวล แม้เวลาจะผ่านพ้นไปสิบปียี่สิบปีก็ถือว่าเป็นเรื่องปกติในการดำรงชีวิตของคนคลองบางบัวเขตบางเขน กรุงเทพฯ เมืองที่เรียกได้ว่าเจริญมากที่สุดของประเทศไทย

รูปแบบออมทรัพย์

- ก่อตั้ง
- สมาชิกเริ่มแรก 3,500 ราย
- เงินทุนเริ่มแรก 19,000,000 บาท

“ก่อนหน้านี้อย่าว่าแต่ปูปลาผายเวียนเล่นน้ำเลย ใต้เดือนคืนที่ว่าชอบอยู่ในที่สกปรกยังไม่กล้ามาพักผ่อนสักสิ่งมีชีวิตที่จะอยู่ในคลองบางบัวได้ต้องมีภูมิคุ้มกันทานเชื้อโรคอย่างมหาศาล”

ย้อนกลับไปในอดีต คลองบางบัวเป็นคลองน้ำใส อาชีพดั้งเดิมของคนคลองบางบัวคือทำนา หาปลา ใช้น้ำในคลองเพื่ออุปโภค บริโภค กาลเวลาผ่านไปได้ถูกเวนคืนที่ดินจึงร่นลงมาอยู่ตามริมคลอง ซึ่งเดิมทีว่ากันว่าเป็นที่ดินของกรมธนารักษ์ ต่อมาได้มีพี่น้องในชนบทอพยพเข้ามาหางานทำ และมาตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่ร่วมกันจนเป็นชุมชน

หลายต่อหลายครั้งชุมชนคลองบางบัวมักถูกคนประณามว่าเป็นแหล่งเสื่อมโทรม ปัญหาเสพติด และซ้ำเติมว่าชุมชนคนคลองเป็นผู้ทำน้ำเน่าเสีย จึงทำให้คนคลองต้องลุกขึ้นมาต่อสู้กับเสียงสะท้อนจากหลายๆฝ่าย แล้วสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์คลองบางบัวร่วมกัน ร้อยโทสงวน พลอยขาว หรือ ชาวบ้านเรียกกันว่า “ลุงหงวน” ประธานกลุ่มออมทรัพย์คลองบางบัว อดีตนักอนุรักษ์คลองบางบัว ในวัย 74 ปี เล่าขานตำนานให้ฟัง

ลุงหวนกก็เหมือนกับคนอื่นๆ หลังจากเสร็จภารกิจประจำวันช่วงเย็นๆก็จะมาร่วม
ขบวนการพิทักษ์คลอง ใช้เวลาเพียงน้อยนิด หากแต่มีหลายมือช่วยเหลือกันคลองต้องสะอาดสัก
วัน นั่นคือความหวังของผู้เฒ่าในวัยชรา ช่วงนั้นชุมชนโคกคดกันอย่างหนักในการให้ชุมชนย้าย
ออกจากพื้นที่ แต่ชุมชนทำได้เพียงปรับพื้นที่อาศัยอยู่ในคลองให้ขึ้นบก เพื่อไม่ต้องการย้ายออก
จากชุมชนและไม่ต้องปะทะกับเจ้าหน้าที่ การแบ่งปันที่ดินปลูกสร้างบ้านของพี่น้องจึงดำเนินไป
อย่างง่ายดาย ชุมชนคลองบางบัวจึงอยู่ได้ทุกวันนี้

หลังจากที่ชาวบ้านถอยจากคลองอาชีพพี่น้องก็เปลี่ยนมารับจ้างทั่วไป อย่างเช่น ค้าขาย
หาบเร่ ทำงานโรงงาน หรือแม้กระทั่งเก็บขยะขายพอเลี้ยงชีพไปวันๆ ก็อยู่ได้โดยไม่พึ่งพาปัจจัย
ภายนอก แต่การร่วมกันรณรงค์รักษาสิ่งแวดล้อมในคลองบางบัวก็ยังดำเนินการไปอย่างต่อเนื่อง จน
ประมาณปี 2546 ชุมชนก็มาประสบผลสำเร็จเห็นเป็นรูปเป็นร่าง เมื่อชาวชุมชนรวมตัวกันและจุด
ประกายให้ชุมชนคลองบางบัวมีชีวิตชีวิตที่ดีขึ้น

“ชีวิตเนาๆที่จมปลักมานาน ทุกคนก็อยากถ่ายเท”

ความหวังของนายประภาส แสงประดับ เครือข่ายพัฒนาชุมชนและสิ่งแวดล้อมคลอง ก็
เป็นเช่นนั้น ที่ผ่านมาชุมชนได้พยายามรณรงค์มาตลอด ทั้งเรื่องการทิ้งขยะมูลฝอย ปล่อยน้ำเสีย แต่
รู้สึกว่ายิ่งทำยิ่งล้มเหลว เพราะการต่อสู้เพียงชุมชนเดียวไม่มีทางสำเร็จได้ จึงเปลี่ยนมาเป็นการปลูก
ระดมชาวบ้านให้ลุกขึ้นมาสู้เพื่อศักดิ์ศรีของตนเอง ชวนพี่น้องในชุมชนเขตบางเขนมารณรงค์
ร่วมกันจนเป็นเครือข่าย

เครือข่ายคนรักคลองบางบัวรู้ว่าการที่จะรักษาคลองต้องมีงบประมาณ จึงร่วมกันจัดงาน
“ทอดผ้าป่าขยะ” ได้เงินประมาณ 70,000 บาท เอามาสร้างเรือเหล็กบรรทุกคนได้ 50 คน ดัดแปลง
เป็นเรือรณรงค์รักษาสิ่งแวดล้อมและเป็นเรือดับเพลิง ฝึกอบรมชาวบ้านเรียนรู้เรื่องการดับเพลิง การ
ป้องกัน ช่วยเหลือ รวมไปถึงการดูแลสุขภาพ

จังหวะนั้นเองได้มีมูลนิธิชุมชนไทเข้ามาร่วมด้วย
ช่วยกัน ผลักดันความหวังของพี่น้องให้มีกำลังใจอนุรักษ์ และ
รู้จักคุณค่าของคลอง จนได้ผลอย่างเป็นรูปธรรม ทุกคนต่างเข้า
ร่วมโครงการกันอย่างคึกคัก ชักชวนเข้าร่วมเครือข่ายให้มี
จิตสำนึกรักษ์คลองยิ่งขึ้น

ต่อมาได้มีโครงการบ้านมั่นคง เข้ามาทำความเข้าใจ
กับพี่น้องในการที่จะถักชีวิตให้หลุดพ้นจากคลอง หลาย
ครอบครัวต่างเห็นด้วยที่จะมีบ้านเป็นของตนเองและทำให้ลูก
กฐาระเบียชของบ้านเมือง เครือข่ายชุมชนเขตบางเขนจึงเรียก
ประชุมอีกครั้ง จึงเป็นจุดเริ่ม โครงการรักษาสิ่งแวดล้อมไป
พร้อมๆกับโครงการบ้านมั่นคง

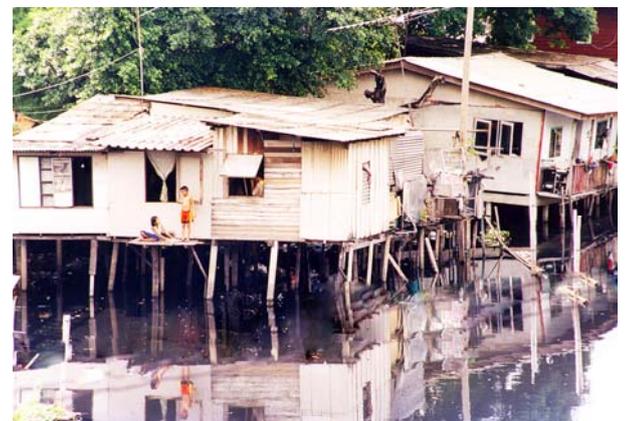
ชุมชนได้ส่งตัวแทนไปเจรจากับสำนักงานเขตบางเขนเพื่อขอความช่วยเหลือ ต่อรองจากกรมธนารักษ์เพื่อขออนุญาตการใช้ที่ดิน แต่สำนักงานเขตไม่ยอมรับ เป็นเพราะยังไม่มั่นใจ แต่ตัวแทนสำนักงานเขตขอมาสังเกตการณ์ด้วย ชุมชนจึงพยายามปรับแนวคิดสำนักงานเขต หลังจากนั้นชาวบ้านสามารถทำได้จริงและมีความเข้มแข็ง จึงเริ่มมั่นใจพร้อมสนับสนุน เดิมเต็ม ทั้งเรื่องการสร้างบ้าน การรักษานูรักสิ่งแวดล้อม รวมไปถึงการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ

“เมื่อก่อนเขาไม่กล้าสนับสนุนด้วยซ้ำ เพราะคิดว่าเราเป็นชุมชนบุกรุก หากให้งบประมาณสนับสนุนกลัวว่าจะมีความผิดตามมา เพราะชุมชนคลองบางบัวเป็นชุมชนตกขอบ”

เครือข่ายคลองและชุมชนเขตบางเขนจึงแต่งตั้งคณะกรรมการระดับเขตขึ้น มีสำนักงานเขตบางเขนเป็นที่ปรึกษา เกิดความร่วมมือกันทั้งเขตฯ ชาวบ้านก็เกิดความเชื่อมั่น และสำนักงานเขตก็เกิดการยอมรับ โครงการที่ดำเนินการอยู่จึงไม่ติดขัดปัญหา ช่วงหลังจึงขยายไปทั้ง 19 ชุมชนในเขตฯ เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายเดียวกัน

ทั้งสำนักงานเขตฯและผู้แทนชุมชน จึงร่วมกันสำรวจข้อมูลร่วมกันทั้งเขตฯว่ามีกี่ชุมชน มีกี่ครอบครัว ประชากรกี่คนที่ได้รับความเดือดร้อน จนได้ข้อมูลที่เป็นจริง สำนักงานเขตฯจึงชักชวนผู้นำชุมชนๆ ละ 3 คน มาร่วมประชุม ทำความเข้าใจ จึงได้เริ่มดำเนินโครงการรักษาสิ่งแวดล้อม โครงการบ้านมั่นคง ต่อมาก็ต่อยอดไปพร้อมๆกับการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชน เป็นจุดมุ่งหมายที่ชุมชนต้องการแก้ไขปัญหาให้ได้ทั้งระบบ

ดังนั้นในชุมชนมีกองทุนที่หลากหลาย ทั้งกลุ่มออมทรัพย์ ฅาปนกิจชุมชน กลุ่มออมทรัพย์เพื่อสร้างบ้าน ออมทรัพย์เพื่ออนุรักษ์คลอง ร้านค้าชุมชน ฯลฯ กว่า 10 กลุ่มในปัจจุบัน จึงได้รวมทุกกองทุนเข้ามาไว้ที่เดียวกัน ภายใต้ชื่อ “กองทุนรวม” ปัจจุบันนี้มีสมาชิกกว่า 3,500 คน ในเครือข่ายเขตเขตบางเขน โดยมีเงินกองทุนประมาณ 19 ล้านบาท นำกำไรที่ได้มาจัดสวัสดิการให้กับสมาชิก

นายกนกกศักดิ์ วิภาตกนก นายทะเบียนเครือข่ายเขตบางเขน เล่าว่า เมื่อโครงการต่างๆ ดำเนินไปได้ด้วยดี แต่ต่อจากนี้ไปชาวบ้านต้องเป็นหนี้ และต้องหาเงินผ่อนบ้าน ค่าอาหาร

คำรักษาพยาบาล ค่าเล่าเรียนลูก ฯลฯ ชุมชนจะช่วยเหลือและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขได้อย่างไร จึงชวนกันมาระดมความเห็น และนำมาซึ่งการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนท้องถิ่นขึ้น เมื่อปี 2548 จนนำมาสู่การจัดสวัสดิการตั้งแต่เกิดจนตาย

ชุมชนคลองบางบัวมีทั้งสิ้น 200 ครัวเรือน แบ่งกลุ่มย่อยออกเป็น 28 กลุ่มๆละ 5-6 หลังคาเรือน มีระเบียบการจัดสวัสดิการหลายรูปแบบ ซึ่งการเข้าร่วมเป็นสมาชิกต้องสมัครเป็นครอบครัว โดยสมทบ 1% จากสมาชิกโครงการบ้านมั่นคง และสมทบอีกเดือนละ 127 บาท/ครอบครัว ครอบครัวสมาชิกในครอบครัวได้ 4 คน สำหรับกรณีเกิน 4 คน ให้ผู้นำครอบครัวส่งชื่อพร้อมเงินสมทบรายเดือนๆละ 30 บาท ยังมีการสร้างบ้านพักสวัสดิการให้ผู้เช่าที่อาศัยอยู่ในชุมชนไม่เกิน 10 ปี ที่ไม่ได้สิทธิที่อยู่อาศัยในชุมชน 20 ครัวเรือน จัดให้เช่าเดือนละ 1,000-1,500 บาท รายได้ทั้งหมดสมทบเข้าสู่กองทุนสวัสดิการชุมชนท้องถิ่น

การจัดสวัสดิการจะเป็นไปตามระเบียบข้อบังคับ คือ เกิด แม่และลูกได้รับสวัสดิการ 200 บาท เจ็บไข้ได้ป่วยนอนโรงพยาบาล 300 บาทต่อคืน ไม่เกิน 2 คืน ทุนการศึกษาไม่เกินปีละ 20 ทุน หมุนเวียนกันในชุมชน คนพิการ และผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป เสียชีวิต จัดสวัสดิการให้ 4,000 บาท สมาชิกกองทุนฌาปนกิจชุมชนสมทบ 7,200 รวม 11,200 บาท และเป็นเจ้าภาพศพ 1 คืน โลงศพและพวงหรีด 1 พวง นอกจากนี้ในแต่ละปีจะมีการช่วยเหลือกิจกรรมวันเด็ก กิจกรรมการทำความสะอาดชุมชน ประชุมชุมชน สิ่งแวดล้อม หมุนเวียนกันในชุมชน โดยให้ค่าเหนื่อยเดือนละ 1,100 บาท ปัจจุบันสวัสดิการชุมชนได้ขยายไปยังชุมชนในเขตบางเขนทั้ง 19 ชุมชน มีสมาชิก 2,000 กว่าครอบครัว

วันนี้ความเลวร้ายในอดีตได้ถูกสายลมพัดผ่านผ่านไป ทุกชีวิตต่างมีรอยยิ้มและพูดเป็นเสียงเดียวกันว่าหลังมี “กองทุนรวม ความเกื้อกูลมีมากขึ้น” ไม่กลัวว่าจะไม่มีเงินส่งบ้าน เจ็บไข้เข้าโรงพยาบาลก็มีสวัสดิการคอยดูแล ผู้สูงอายุและเด็กก็มีคนคอยเอาใจใส่ ชีวิตของคนชุมชนเขตบางเขนจึงไม่กลัวถูกทอดทิ้งเฉกเช่นที่ผ่านมา